

Lubou Hlazman

DOI: 10.15290/bb.2019.11.08

*Witebski Państwowy Uniwersytet**im. P.M. Maszerawa*<https://orcid.org/0000-0002-5209-3910>

Праблема самаідэнтыфікацыі асобы ва ўсходнеславянскім літаратуразнаўстве

У сучасным літаратуразнаўстве прасочваецца выразная тэндэнцыя да актуалізацыі праблемы самаідэнтыфікацыі асобы: на ўзроўнях аўтара, наратара, літаратурнага персанажа. Пра гэта сведчыць значная колькасць даследаванняў, у якіх вывучаецца або фігуруе дадзеная з'ява. І гэта не dziўна, бо само пытанне асобаснай ідэнтычнасці абвастрылася ў посткаланіяльную эпоху. Феномен ідэнтычнасці аб'ектыўна прысутнічае ў мастацкіх тэкстах: як чалавек праходзіць працэс уласнай ідэнтыфікацыі, так і літаратурны герой, паколькі персанаж з'яўляецца, па выразе М. Бахціна, *завершаным цэлым*¹. Аднак як правіла, заяўленая ў назве сучасных літаратуразнаўчых даследаванняў ідэнтыфікацыйная праблема разглядаецца па-за спецыяльным тэарэтычным абгрунтаваннем; адсутнічае і каментарый да выкарыстоўваемай тэрміналогіі. Маецца на ўвазе дапушчэнне, што паняцці «самаідэнтыфікацыя», «ідэнтычнасць», «самаідэнтычнасць» загадзя зразумелыя рэцыпіентам. Да таго ж, гэтыя паняцці набываюць кожны раз тое канкрэтнае значэнне, якое даследчыку зручна актуалізаваць, без дадатковых каментарыеў.

Самаідэнтыфікацыя асобы ў розных даследаваннях гуманітарнага профілю разглядаецца пераважна як складаны, абумоўлены ў культурна-гістарычным плане, бесперапынны працэс набывання тоеснасці

---

¹ М.М. Бахтин, *Автор и герой в эстетической деятельности*, [в:] М.М. Бахтин, *Эстетика словесного творчества*, Москва 1986, с. 16–18.

чалавека з самім сабой. Дыялектыка гэтага працэсу заключаецца ў немагчымасці такога самасупадзення (што паказана М. М. Бахціным², М. Хайдэггерам³), а таксама ў сумяшчэнні ў свядомасці чалавека сацыяльных і псіхалагічных складнікаў, якія адначасова і супрацьпастаўлены, і непарыўна звязаны паміж сабой.

Праблемы асобы, у тым ліку – крызіс яе самаідэнтыфікацыі, значна актуалізаваліся апошнім часам. Названы крызіс абвастрыўся ў сучасную эпоху росту сацыяльнай дынамікі ў посткаланіяльным свеце, у часы дэструкцыі і паніжэння статусу асобы ў мастацтве постмадэрнізму. Усё гэта робіць праблематычным працэс захавання асобаснай цэласнасці, што вядзе да з’яўлення паняцця «паліфанічнай» («множнай») ідэнтычнасці (В. І. Жукава⁴). У падыходах прадстаўнікоў розных гуманітарных дысцыплін да пазначанай праблемы назіраюцца свае асаблівасці. Прадстаўнікі філасофскай думкі падыходзяць да праблемы больш тэарэтычна, з доляй універсальнасці, упісваючы самаідэнтыфікацыю чалавека ў шырокі культурны і духоўны кантэкст. У той жа час даследчыкі псіхалагічнага напрамку схільныя менавіта да ўпарадкавання, класіфікацыі пытанняў па праблеме, часта звяртаюцца да пэўнай канкрэтнай групы людзей, канкрэтызуючы свае высновы. Іх даследаванні нярэдка маюць прыкладны характар. Прамежкавае становішча займаюць сацыялагічныя даследаванні, якія часта маюць эксперыментальную аснову.

Самаідэнтыфікацыя асобы літаратурнага героя – адна з эстэтычных уласцівасцей і характарыстык твора. Яна ў мастацкім тэксце існуе і заўсёды існавала гэтаксама ж аб’ектыўна, як самаідэнтыфікацыя чалавека ў рэальнай рэчаіснасці. А таму падлягае аналізу нароўні з іншымі яго асобаснымі пазнакамі: характарам, партрэтамі, сацыяльным статусам і г. д. Вядома, вывучэнне самаідэнтыфікацыі персанажа ў тэксце, з улікам мастацкай умоўнасці, аўтарскай думкі і іншых асаблівасцей мае выразную спецыфіку ў параўнанні з даследаваннямі ў розных галінах гуманітарнага профілю. І тут важна размяжоўваць паняцце самаідэнтыфікацыі і некаторыя характарыстыкі персанажаў, якія таксама маюць непасрэднае дачыненне да асобы героя і раскрываюць яго ўнутраную сутнасць. У літаратуразнаўстве найбольш

² М.М. Бахтин, *Проблемы поэтики Достоевского*, Москва 1996.

³ М. Хайдеггер, *Тождество и различие* [online], http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/Heidegg/Togd_Razl.php. [доступ: 09.07.2017].

⁴ О.И. Жукова, *Самость, ее типология и место в самоопределении человека*, Томск 2010.

распаўсюджаным аспектам вывучэння асобы героя з'яўляецца яго характар⁵. Аднак, калі характар уяўляе сабой сукупнасць пэўных асобных рысаў, якія фарміруюцца часта даволі падсвядома і ўплываюць на паводзіны героя, самаідэнтыфікацыя героя ўключае пэўную рэфлексію паводле ўласнай асобы, яе становішча і свядомасці, а таксама звязана са свядомым вызначэннем асобай свайго месца ў свеце, абавязкова ўключае ў сябе адказ на пытанне: «хто я?». Акрамя таго, на сучасным этапе развіцця літаратуразнаўчай навукі шырокае распаўсюджанне атрымалі даследаванні канцэпцыі асобы ў творчасці таго ці іншага аўтара (або групы аўтараў). Найперш у сувязі з гэтым феноменам варта ўзгадаць імёны беларускай даследчыцы Н. Л. Бахановіч⁶, рускага літаратуразнаўцы Ю. М. Паўлава⁷. Мяркуем, што канцэпцыя асобы – гэта сістэма поглядаў на чалавека, пэўны па-мастацку аформлены падыход да яго. Самаідэнтыфікацыя ж уключае самаапісанне, самапрэзентацыю персанажа ў тэксце, з'яўляючыся такім чынам поглядам героя на сябе, у адрозненне ад канцэпцыі асобы – погляда на персанажа «зверху». Таму можна гаварыць пра самаідэнтыфікацыю як пра адзін са складнікаў, што адлюстроўвае мастацкую канцэпцыю асобы.

Праблема самаідэнтыфікацыі асобы як самастойны аб'ект літаратуразнаўчага даследавання ва ўсходнеславянскіх даследаваннях пачала вылучацца толькі ў апошнія дзесяцігоддзі. Яе актуалізацыя мае і агульныя – сацыякультурныя – перадумовы, і спецыфічныя, звязаныя са зменамі ў стаўленні да чалавека, што зрабіліся асабліва відавочнымі з усталяваннем у літаратуры некласічнай парадыгмы мастацкасці⁸.

Адным з папярэднікаў тэорыі ідэнтычнасці ў галіне літаратуразнаўства стаў знакаміты рускі філосаф М. М. Бахцін. Ён разглядаў праблему самаідэнтыфікацыі асобы як філасофскую катэгорыю ў кантэксце дыялагічнай канцэпцыі, адным з асноўных пастулатаў яго тэо-

---

⁵ У беларускім літаратуразнаўстве характар шырока даследуецца, напрыклад, у манаграфічных працах А. І. Белай: *Людзі адной зямлі: тыпалогія і паэтыка характараў у беларускай прозе першай трэці XX стагоддзя*, Баранавічы 2010; *Герой. Асоба. Характар: Мастацкая персаналогія ў беларускай прозе першай трэці XX стагоддзя*, Баранавічы 2012.

⁶ Н.Л. Бахановіч, *Канцэпцыя асобы ў беларускай і польскай прозе малых жанраў на памежжы XIX–XX стст.*, Мінск 2012.

⁷ Ю.М. Павлов, *Художественная концепция личности в русской и русскоязычной литературе XX века*, Армавир 2004.

⁸ Тэрмін В. І. Цюпы (*Теория литературных жанров*: учеб. пособие для студ. учреждений высш. образования, Москва 2011).

рыі быў прынцып *па-за-знаходжання*⁹. Гэты прынцып працуе, між іншым, у дачыненні да чалавека, які *ніколі не супадае з самім сабой*¹⁰. Калі ў натуральных навукках, па Бахціну, дзейнічае прынцып атаясамлівання «А=А», то ў гуманітарным свеце (у тым ліку, мастацкім) тоеснасьць пазначаецца як *пераадоленне чужасці чужога без ператварэння яго ў чыста сваё*¹¹. Паняцце «атаясамліванне» ў Бахціна як філасофскі прынцып дарэчы прымяняць у дачыненні да самаідэнтыфікацыі літаратурнага героя як «цэлага», якое адрозніваецца ад аўтарскай свядомасці і ніколі не супадае з ёй.

Аднак часцей за ўсё ў літаратуразнаўчай думцы знаходзіць сваё адлюстраванне бахцінская канцэпцыя суаднесенасці аўтара і героя ў ракурсе вывучэння пісьменніцкай свядомасці, што зрабіла значны ўплыў на развіццё тэорыі наратарскай ідэнтычнасці і самаідэнтыфікацыі для шэрагу расійскіх літаратуразнаўчых даследаванняў, сярод якіх працы А. У. Астахава¹², Н. В. Барабанавай¹³, С. М. Есіна¹⁴.

З пералічаных найбольш грунтоўнай у тэарэтычным плане з'яўляецца праца Н. В. Барабанавай «Проблема идентичности образа литературного героя как проблема нарации» (2004). Даследчыца вывучае, якім чынам ствараецца цэласны вобраз раманнага героя ў працэсе нарацыі, засноўваючыся на вучэннях М. М. Бахціна, П. Рыкёра, Ж. Лакана. У яе разуменні ідэнтычнасць героя складаецца праз ідэнтыфікацыю яго асобы аўтарам ці чытачом і мае на ўвазе *яго характар, (...) спецыфіку ў якасці героя*¹⁵. Пры гэтым галоўнай мэтай устанаўлення ідэнтычнасці персанажа Н. В. Барабанава лічыць вызначэнне пэўных фармальных характарыстык твора: яго кампазіцыі, жанравай прыналежнасці. Мы ж даследуем самаідэнтыфікацыю асобы з пункту гледжання мастацкага сэнсу, ідэйнага плана твора, з мэтай вылучэння

⁹ М.М. Бахтин, *Автор и герой в эстетической деятельности*, [в:] М.М. Бахтин, *Эстетика словесного творчества*, с. 319, 433.

¹⁰ М.М. Бахтин, *Проблемы поэтики Достоевского*, Москва 1996, с. 266.

¹¹ М.М. Бахтин, *Автор и герой в эстетической деятельности*, [в:] М.М. Бахтин, *Эстетика словесного творчества*, с. 433.

¹² О.Ю. Астахов, *Особенности самоидентификации личности в процессе художественного освоения мира в период культурного кризиса России конца XIX – начала XX века*, Кемерово 2000.

¹³ Н.В. Барабанова, *Проблема идентичности образа литературного героя как проблема повествования*, Самара 2004.

¹⁴ С. Н. Есин, *Писатель в теории литературы: проблема самоидентификации*, Москва 2005.

¹⁵ Н.В. Барабанова, *Проблема идентичности образа литературного героя как проблема повествования*, Самара 2004, с. 11.

культурна-літаратурнай спецыфікі. Аднак тут варта ўлічваць нара-талагічную накіраванасць працы Н. В. Барабанавай, бо яна вывучае пераважна не самаідэнтычнасць героя, а пэўнае ўзаемадзеянне паміж аўтарам і героем, якое ствараецца ў працэсе нарацыі. Акрамя таго, важным момантам у працы з'яўляецца вылучэнне даследчыцай уяўлення героя пра сябе як пра «я» і «інакавасць», а таксама праблем, звязаных з вызначэннем гэтых кампанентаў у творчым працэсе.

Увогуле, апрача адзінкавых выключэнняў, назіраецца ўстойлівая тэндэнцыя да ігнаравання тэарэтычнага абгрунтавання праблемы самаідэнтыфікацыі /ідэнтычнасці асобы. Так, існуе шэраг даследаванняў, якія закранаюць даследуемы феномен у творчасці асобных аўтараў. Сярод іх працы І. А. Якунінай¹⁶, А. С. Ярынай¹⁷, А. У. Бімаева¹⁸, К. Г. Дочавай¹⁹. Аднак названыя даследчыкі пазбягаюць канкрэтызацыі тэрміна, які на сённяшні дзень яшчэ патрабуе каментавання.

Асобную групу складаюць даследаванні менавіта нацыянальнага аспекту ідэнтычнасці асобы ў літаратурным творы (працы Г. В. Шапкінай²⁰, С. А. Кулагіна²¹, С. В. Канчаковай²²). На памежжы з лінгвістыкай даследуюцца моўныя сродкі адлюстравання самаідэнтыфікацыі асобы ў творы (І. М. Гасанова²³). Акрамя таго, тэрмін «самаідэнтыфікацыя» ўжываецца не толькі ў дачыненні да асобы, але і да цэлай літаратуры (даследаванне пошукаў самаідэнтыфікацыі рускай літаратурай другой паловы XIX стагоддзя ў працы І. В. Кудрашова²⁴).

---

¹⁶ И.А. Якунина, *Повествовательная идентичность в прозе А. Битова 1960-х – 1970-х гг.*, Магнітогорск 2009.

¹⁷ Е.С. Ярина, *Проблема самоидентификации личности и особенности поэтической системы в романах Э. Елинек 1970–1980-х годов*, Екатеринбург 2011.

¹⁸ А.В. Бимаев, *Кризис самоидентификации героев в прозе А. П. Платонова*, Абдан 2012.

¹⁹ К.Г. Дочева, *Идентификация личности героя в творчестве Сергея Довлатова*, Орел 2004.

²⁰ А.В. Шапкина, *Романы А.К. Дойла “Белый отряд” и “Сэр Найджел”: проблема национальной идентичности*, Воронеж 2008.

²¹ С. А. Кулагин, *Проблема национальной идентичности в прозе А. И. Куприна*, Тамбов 2009.

²² С.В. Кончакова, *Проблема национальной идентичности в позднем творчестве Ч. Диккенса*, Тамбов 2011.

²³ И.М. Гасанова, *Языковые средства изображения самоидентификации личности в постколониальном романе XX–XXI вв.*, Санкт-Петербург 2013.

²⁴ И.В. Кудряшов, *Русская литература в поисках духовной самоидентификации: национальная жизнь в изображении П. И. Мельникова-Печерского, Н. С. Лескова, В. Г. Короленко, Г. И. Успенского*, Волгоград 2008.

Адзінкавыя літаратуразнаўчыя артыкулы тэарэтычнага характару па пазначанай праблеме ўсё ж існуюць. Перадусім гэта працы С. С. Імяхелавай²⁵ і Л. А. Сафронавай²⁶.

Даследаванне С. С. Імяхелавай «Проблема самоидентификации человека и ее осмысление в русской прозе второй половины XX века» фіксуе асноўныя прычыны духоўнага крызісу асобы, адлюстраваныя ў літаратуры гэтага часу. Тэарэтычная каштоўнасць артыкула заключаецца ў тым, што Імяхелавай удалося пазначыць праблему самаідэнтыфікацыі асобы менавіта ў літаратурна-мастацкім сэнсе, разгледзець аналізуемы феномен як успрыняцце сябе персанажамі, створанымі аўтарамі. Адштурхоўваючыся ад найбольш знакавых твораў, даследчыца вылучае дамінанты самаідэнтыфікацыйнага крызісу персанажаў у пазначаны перыяд. Сярод іх – страх жыцця, *ілюзія самаідэнтычнасці*²⁷ як праблема сацыяльных, ідэалагічных стэрэатыпаў, экзістэнцыйная адзінота, немагчымасць «упісацца» ў абсурдны свет і г. д. Пры тым, што пералічанае непасрэдна звязана з канкрэтнымі мастацкімі тэндэнцыямі ў рускай літаратуры пэўнага часу, многія з гэтых рысаў з’яўляюцца характэрнымі і для іншых мастацкіх тэкстаў.

Акрамя таго, С. С. Імяхелава вылучае «сапраўдную» і «несапраўдную» самаідэнтыфікацыю, пры гэтым, аднак, не паказваючы пэўнага балансу або крытэрыя, па якім адбываецца названае дзяленне (напрыклад, сумленне ці шчырасць у адносінах да сябе і іншых...). Таму ўзнікае слушнае пытанне: што ёсць *сапраўдная самаідэнтыфікацыя*²⁸? Калі сачыць за думкай даследчыцы, адчуваецца супрацьпастаўленне паміж нечым «сапраўдным», індывідуальным і навакольным светам; а ў заключэнні артыкула і ўвогуле гучыць гімн перамозе асобы над часам, гісторыяй і соцыумам. Думаецца, што такое стаўленне да самаідэнтычнасці асобы ператвараецца ў нейкую – індывідуалісцкую – крайнасць, паколькі зусім не ўлічваецца магчымасць суіснавання з соцыумам, такой неабходнай «адкрытасці іншаму», пра якую пісаў

²⁵ С.С. Имяхелова, *Проблема самоидентификации человека и ее осмысление в русской прозе второй половины XX века*, «Вестник Томск. госуд. педаг. ун-та», 2000, Вып. 6 (22).

²⁶ Л.А. Софронова, *О проблемах идентичности*, [в:] *Культура сквозь призму идентичности*, Москва 2006.

²⁷ С.С. Имяхелова, *Проблема самоидентификации человека и ее осмысление в русской прозе второй половины XX века*, «Вестник Томск. госуд. педаг. ун-та», 2000, Вып. 6 (22), с. 52.

²⁸ Тамсама, с. 54.

М. М. Бахцін і без якой сапраўднай самаідэнтыфікацыі проста не атрымаецца. Тым не менш, даследчыцай закладзены асновы літаратурна-знаўчага разумення самаідэнтыфікацыі асобы персанажа, пазначаны правы несапраўднай самаідэнтыфікацыі.

Л. А. Сафронава ў артыкуле «О проблемах идентичности» (2006) разгледзела праблемы ідэнтычнасці і ідэнтыфікацыі суб'ектаў культуры ў больш шырокім, глабальным сэнсе, закранаючы пытанні сутнасці ідэнтыфікацыі героя, яе формы і эвалюцыі ідэнтычнасцей мастацкага персанажа ў гісторыі культуры, спосабаў атаясамлівання персанажа чытачом і іншымі персанажамі, праблемы, звязаныя з ідэнтыфікацыяй тэкстаў і аўтарства і г. д.

Услед за назіраннямі папярэднікаў даследчыца сцвярджае зменлівы характар ідэнтычнасці і выводзіць гэтую ўласцівасць на агульнакультурны ўзровень, акцэнтуючы рознакіраванасць ідэнтычнасці асобы ў мастацкіх тэкстах розных эпох: *Проблемы ідэнтычнасці складаюць істотны пласт у тэкстах культуры. Працэс ідэнтыфікацыі развіваецца ў іх у розных напрамках*²⁹. Гэтыя напрамкі вызначаюцца ў залежнасці ад займаемай чалавекам пазіцыі, яго месца ў свеце (у адносінах да Бога, грамадства, да самога сябе). Так, напрыклад, у эпоху Асветніцтва суаднесенасць герояў з рэлігійнай этыкай *душымася сацыяльнай ідэнтыфікацыяй*³⁰; у XIX стагоддзі найбольш прадуктыўным тыпам становіцца псіхалагічная ідэнтычнасць.

У аснове працэсу ідэнтыфікацыі, згодна з меркаваннем Л. А. Сафронавай, палягае апазіцыя «свой/чужы». З мэтай вызначыць сябе і іншага асобай выкарыстоўваюцца розныя спосабы; у мастацкім тэксце ў якасці асноўных даследчыцай вызначаюцца і аналізуюцца два ўзаемазвязаныя матывы: пазнавання і ўтойвання (маска). Аналіз апошняга матыву і прыводзіць Сафронаву да ўвядзення ў навуковы ўжытак тэрміна «несапраўднай», або «ўскладненай ідэнтычнасці» (*затрудненной идентичности*)³¹, які яна грунтоўна даследуе таксама ў другім артыкуле – «Маска как прием затрудненной идентичности» (2006). Такім чынам, сцвярджаецца наяўнасць у героя праўдзівай (якую ён па нейкіх прычынах утойвае) і несапраўднай ідэнтычнасцяў (што знаходзіць правы ў выглядзе маскі, у феномене двайніцтва). Даследчыцу пры-

²⁹ Л.А. Софронова, *О проблемах идентичности*, [в:] *Культура сквозь призму идентичности*, Москва 2006, с. 10.

³⁰ Тамсама, с. 11.

³¹ Л.А. Софронова, *Маска как прием затрудненной идентификации*, [в:] *Культура сквозь призму идентичности*, Москва 2006, с. 343.

ваблівае маскіраванне (якое як *стварае магчымасці самаідэнтыфікацыі*³², так і ўскладняе гэты працэс), яго супярэчлівасць. Атрымліваецца, што чалавек і ахоўвае ўласную ідэнтычнасць ад іншых, і адначасова стварае перашкоды да самапазнання, бо губляе частку сябе пад маскай. Л. А. Сафронавай удалося прасачыць, як на працягу развіцця культуры мяняецца ўспрыманне маскі, яе функцыі. На змену апазіцыі «праўда/хлусня» прыходзіць усведамленне маскі як адной з мноства выяў асобы, што звязана з уяўленнем пра сумяшчэнне ў асобе мноства ідэнтычнасцей.

Даследаванне самаідэнтыфікацыі асобы ў мастацкім тэксце грунтуецца на высновах па дадзенай праблеме, зробленых у розных галінах гуманітарных ведаў. У той жа час, літаратуразнаўцы, прызнаючы падпарадкаванне літаратурнага феномена самаідэнтыфікацыі ўніверсальным ідэнтыфікацыйным прынцыпам, спрабуюць улічваць у сваіх працах мастацкі кантэкст і законы мастацкай умоўнасці – каб вырашыць пытанні, што суадносяцца менавіта з задачамі аналізу літаратурнага працэсу. Так узнікаюць уяўленні пра спецыфічныя формы ідэнтычнасці і самаідэнтыфікацыйныя праблемы, уласцівыя для мастацкага тэксту: выкліканыя асаблівасцямі персанажа (або наратора) як фігуры, створанай аўтарам і ўспрымаемай чытачом. У гэтым плане выяўляюцца складанасці ўзаемадзеяння паміж пісьменніцкай і мастацкай ідэнтычнасцю, а таксама розныя аспекты ідэнтычнасці персанажаў у залежнасці ад сацыяльна-гістарычнай праблематыкі, пэўнага светапогляду ў тую ці іншую культурную эпоху. У той жа час, праблема самаідэнтыфікацыі асобы героя (звязаная з самаадчуваннем героя, з суаднесенасцю паміж тым, як персанаж сябе ўспрымае і кім насамрэч з'яўляецца, яго адпаведнасцю сацыякультурнаму асяроддзю і інш.), якую ўсё больш заважаюць пісьменнікі – і асабліва ў пераломныя часы, застаецца па-за межамі спецыяльнай увагі даследчыкаў беларускай і рускай нацыянальных літаратур. Між тым, *адраджэнцкая задача свярджэння беларуса, беларускага светабачання*, як слухна пазначае Л. Корань, працягвае паўставаць у беларускай мастацкай літаратуры *як задача не архаічная, а сучасная ў поўным сэнсе гэтага слова*³³, што яшчэ больш актуалізуе неабходнасць самаідэнтыфікацыйных даследванняў асобы ў сучасным беларускім літаратуразнаўстве.

³² Тамсама, с. 347.

³³ Л. Корань, *Авангард і парадокс*, [у:] Л. Корань, *Цукровы пейжык*, Мінск 1996, с. 284.

L I T E R A T U R A

- Âkuninaĭ. A., *Povestvovatel'naâ identičnost' v proze A. Bitova 1960-h – 1970-h gg.*, Magnitogorsk 2009 [Якунина И. А., *Повествовательная идентичность в прозе А. Битова 1960-х – 1970-х гг.*, Магнитогорск 2009].
- Ârina E. S., *Problema samoidentifikacii ličnosti i osobnosti poëtičeskoj sistemy v romanah È. Elinek 1970–1980-h godov*, Ekaterinburg 2011 [Ярина Е. С., *Проблема самоидентификации личности и особенности поэтической системы в романах Э. Елинек 1970–1980-х годов*, Екатеринбург 2011].
- Astahov O. Ũ., *Osobnosti samoidentifikacii ličnosti v processe hudožestvennogo osvoeniâ mira v period kul'turnogo krizisa Rossii konca XIX – načala XX ve-ka*, Kemerovo 2000 [Астахов О. Ю., *Особенности самоидентификации личности в процессе художественного освоения мира в период культурного кризиса России конца XIX – начала XX века*, Кемерово 2000].
- Bahanovič N.L., *Kancëpsyâ asoby ŭ belaruskaj i pol'skaj proze malyh žanraŭ na ramežžy XIX–XX stst.*, Minsk 2012 [Бахановіч Н.Л., *Канцэпцыя асобы ў беларускай і польскай прозе малых жанраў на памежжы XIX–XX стст.*, Мінск 2012].
- Bahtin M. M., *Avtor i geroj v èstetičeskoj deâtelnosti1*, [v:] Bahtin M.M., *Èstetikaslovesnogo tvorčestva*, Moskva 1986 [Бахтин М. М., *Автор и герой в эстетической деятельности*, [в:] Бахтин М.М., *Эстетика словесного творчества*, Москва 1986].
- Bahtin M. M., *Problemy poëtiki Dostoevskogo*, Moskva 1996 [Бахтин М. М., *Проблемы поэтики Достоевского*, Москва 1996].
- Barabanova N.V., *Problema identičnostiobraza literaturnogo geroâ kak problema povestvovaniâ*, Samara 2004 [Барабанова Н.В., *Проблема идентичности образа литературного героя как проблема повествования*, Самара 2004].
- Bimaev A.V., *Krizis samoidentifikacii geroev v proze A. P. Platonova*, Abadan 2012 [Бимаев А. В., *Кризис самоидентификации героев в прозе А. П. Платонова*, Абадан 2012].
- Dočeva K. G., *Identifikaciâ ličnosti geroâv tvorčestve Sergeâ Doulatova*, Orel 2004 [Дочева К. Г., *Идентификация личности героя в творчестве Сергея Довлатова*, Орел 2004].
- Esin S. N., *Pisatel' v teorii literatury: problema samoidentifikacii*, Moskva 2005 [Есин С. Н., *Писатель в теории литературы: проблема самоидентификации*, Москва 2005].
- Gasanova I. M., *Âzykovyesredstva izobraženiâ samoidentifikacii ličnosti v postkolonial'nom romane XX–XXI vv.*, Sankt-Peterburg 2013 [Гасанова И. М., *Языковые средства изображения самоидентификации личности в постколониальном романе XX–XXI вв.*, Санкт-Петербург 2013].

- Hajdegger M., *Toždestvo i različie*, [online], http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/Heidegg/Togd_Razl.php, [dostup: 09.07.2017] [Хайдеггер М., *Тождество и различные*, [online], http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/Heidegg/Togd_Razl.php, [доступ: 09.07.2017]].
- Imehelova S. S., *Problema samoidentifikacii človeka I ee osmyslenie v rusckoj proze vtoroj poloviny XX veka*, «Vestniktomsk. gosud. pedagog. un-ta» 2000, Вып. 6 (22) [Имехелова С. С., *Проблема самоидентификации человека и ее осмысление в русской прозе второй половины XX века*, «Вестник Томск. госуд. педаг. ун-та» 2000, Вып. 6 (22)].
- Končakova S. V., *Problema nacional'noj identičnosti v pozdnem tvorčestve Č. Dik-kensa*, Tambov 2011 [Кончакова С. В., *Проблема национальной идентичности в позднем творчестве Ч. Диккенса*, Тамбов 2011].
- Koran' L., *Avangard i paradoks*, [u:] Koran' L., *Cukrovu rejník*, Minsk 1996 [Корань Л., *Авангард и парадокс*, [у:] Корань Л., *Цукровы рейнík*, Минск 1996].
- Kudrâšov I. V., *Ruskaâliteratura v poiskah duhovnoj samoidentifikacii: nacional'naâ žizn' v izobraženii P. I. Mel'nikova-Pečerskogo, N. S. Leskova, V. G. Korolenko, G. I. Uspenskogo*, Volgograd 2008 [Кудряшов И. В., *Русская литература в поисках духовной самоидентификации: национальная жизнь в изображении П. И. Мельникова-Печерского, Н. С. Лескова, В. Г. Короленко, Г. И. Успенского*, Волгоград 2008].
- Kulagin S.A., *Problema nacional'noj identičnosti proze A. I. Kuprina*, Tambov 2009 [Кулагин С.А., *Проблема национальной идентичности в прозе А. И. Куприна*, Тамбов 2009].
- Pavlov Ū. M., *Hudožestvennaâ koncepciâličnosti v rusckoj i rusckoâzyčnoj literature XX veka*, Armavir 2004 [Павлов Ю. М., *Художественная концепция личности в русской и русскоязычной литературе XX века*, Армавир 2004].
- Sofronova L. A., *Maska kak priem zatrudnennoj identifikacii*, [v:] *Kul'tura skvoz' prizmu identičnosti*, Moskva 2006 [Софронова Л. А., *Маска как прием затрудненной идентификации*, [в:] *Культура сквозь призму идентичности*, Москва 2006].
- Sofronova L. A., *O problemah identičnosti*, [v:] *Kul'tura skvoz' prizmu identičnosti*, Moskva 2006 [Софронова Л. А., *О проблемах идентичности*, [в:] *Культура сквозь призму идентичности*, Москва 2006].
- Šapkina A.V., *Romany A. K. Dojla "Belyj otrâd" i "Sèr Najdžel": problema nacional'noj identičnosti*, Voronež 2008 [Шапкина А. В., *Романы А. К. Дойла "Белый отряд" и "Сэр Найджел": проблема национальной идентичности*, Воронеж 2008].
- Žukova O. I., *Samost', ee tipologiâ i mesto vsamoopredelenii človeka*, Tomsk 2010 [Жукова О. И., *Самость, ее типология и место в самоопределении человека*, Томск 2010].

S U M M A R Y

THE PROBLEM OF PERSONALITY SELF-IDENTIFICATION
IN EAST SLAVIC LITERARY CRITICISM

In the article the phenomenon of self-identity as a subject of East Slavic literary criticism is discussed. Characteristic features of research on personality and its self-identification in the works of Belorussian and Russian scientists are traced. The author emphasizes the need to develop special theoretical literary works on the problem of self-identification due to its obvious significance and special attention writers' of fiction direct to it.

Key words: self-identity, Belarusian and Russian literary criticism, 'hindered' identity, character, personality concept.